

наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Н.О. Пустова. – К., 2006. – 20 с.

8. Сідун В.А. Економіка підприємства: навч. посібник / Сідун В.А., Пономарьова Ю.В. – К.: ЦУЛ, 2003. – 436 с.

9. Соловійова Г.А. Оцінка рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївської області на світовому ринку зерна / Г.А. Соловійова // Студентський науковий вісник: Економічні науки. – Вип. 2 (3). – Ч. 2. – Миколаїв, 2010. – С.153–159.

10. Терещенко М.А. Управління конкурентними перевагами підприємств на ринку комбікормової продукції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» (економіка сільського господарства і АПК) / М.А. Терещенко. – Дніпропетровськ, 2007. – 22 с.

11. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / С.М. Клименко, Т.В. Омеляненко, Д.О. Барабась, О.С. Дуброва, А.В. Вакуленко. – К.: КНЕУ, 2008. – 520 с.

12. Харченко Т.Б. Якість продукції в системі факторів конкурентоспроможності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Т.Б. Харченко. – К., 2006. – 22 с.

ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОГО ПІДХОДУ У ВИЗНАЧЕННІ ДЕМОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Гетьман О.О., к.е.н., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія, Україна

Для будь-якої країни її населення є основою суспільно-економічного розвитку. Це в певній мірі стосується і розвинених країн, і країн, що розвиваються. Однак для розвинених країн питання збереження і розвитку демографічного потенціалу набуває особливого значення, оскільки сформований багатьма поколіннями людський потенціал є базовим елементом національного багатства держави, що визначає пріоритетні напрями розвитку економіки і суспільства в цілому. Тому нині актуалізується необхідність якомога достовірнішого прогнозування чисельності і динаміки приросту населення, відстеження руху його економічно-активної частини, а також відбір найточніших методик проектування демографічної ситуації на рівні регіону та країни в цілому.

Оскільки демографічний розвиток є підґрунтям процесів, які відбуваються на всіх рівнях розвитку суспільно-економічних і соціально-трудоуних відносин в країні, в нашому дослідженні правомірно ставляться завдання щодо:

– аналіз і моніторинг чинної методичної і методологічної основи для дослідження демографічних процесів в цілому і підпроцесів (підсистем), які є його складниками;

– характеристика можливості застосування «проектного підходу» як основного методу демографічного менеджменту на сучасному етапі.

Метою дослідження є обґрунтування доцільності застосування проектного підходу в моделюванні демографічного розвитку країни.

Питаннями людського розвитку в Україні протягом останнього десятиріччя присвятили свої дослідження такі провідні вітчизняні науковці, як: Е. Лібанова, Ю. Левенець, О. Макарова, Л. Черенько, В. Котигоренко, Г. Герасименко, С. Ничипоренко, Т. Польова, О. Хмелевська, Л. Ткаченко, О. Балакірева, А. Гвелесіані, О. Крикун, О. Позняк, О. Васильєв, Т. Чернова, Л. Григор'єва, Н. Левчук. Питаннями демографічної статистичної оцінки активно займались О. Белишев, С. Аксьонова, А. Підгорний, З. Пальян, інші. Але, на жаль, незважаючи на здійснювані статистичні оцінки та прогностичний аналіз тенденцій демографічного розвитку до 2050 року, вони носять вельми умовний характер (здебільшого, песимістичний) і не мають багатоальтернативного проектного підґрунтя щодо моделювання розвитку і «проектного виправлення» ситуації. Тому в нашій роботі ставиться наголос саме на необхідності застосування «проектного підходу» в розкритті тенденцій демографічного розвитку та визначення пріоритетів в його подальшому збереженні.

Аналіз сучасних підходів до оцінки демографічних процесів, застосовуваних у вітчизняній демографічній статистиці, представлений на рис. 1. Як можна прослідкувати зі

статистичної звітності, яка оприлюднюється за результатами досліджень, наукових здобутків і обстежень в офіційних виданнях і на офіційному сайті Держкомстату здебільшого у вітчизняній практиці застосовуються традиційні методи. При прогнозуванні демографічної ситуації використовуються перспективні методи переважно із застосуванням сучасних методів на основі базисних методів (загальнонаукових, графічних, математичних, статистичних) [1; 4].

Вдамося до більш детального аналізу сучасних методів аналізу демографічних процесів.

Так, в праці Чернової Т.В. до складу системи показників оцінки демографічної ситуації запропоновано включати показники динаміки чисельності населення; динаміки його природного руху; міграції; розміщення населення; складу і структури населення; тривалості життя та відтворення населення. Розрахунок демографічних показників, на її думку, обґрунтований необхідністю визначення середньорічної чисельності населення території [9, с.16].

Також автор наголошує на тому, що при аналізі слід розрізняють постійне (ПН) і наявне населення (НН). У переписах, крім того, враховуються ще дві категорії: тимчасово проживаюче (ТП) і тимчасово відсутнє (ТВ) населення. Для перевірки точності даних про чисельність населення та їх аналізу використовують баланс категорій населення, який розробляється за співвідношенням: $ПН = НН + ТВ - ТП$, кількісний критерій відмінності між ПН і НН – 6 місяців безперервного проживання у даній місцевості. Для прогнозування демографічної ситуації Чернова Т.В. рекомендує використовувати статистичні методи: методи кореляційного аналізу, факторного аналізу, метод середніх величин, табличний метод, вибірковий, індексний методи [9, с.33].

Лук'яненко О.І. та Тутова С.О. у своїй науковій розробці пропонують здійснювати прогнозування демографічної ситуації за допомогою застосування об'ємно-просторових графічних моделей. Для цього вони вибудовують прогноз за кількома можливими варіантами демографічного розвитку. Прогноз за постійними коефіцієнтами будується на припущенні, що протягом усього досліджуваного періоду показники народжуваності, смертності та міграції залишаться на рівні моменту складення прогнозу. Така модель має вигляд піраміди.

Основа піраміди складається з векторів, і визначає ступінь потенційної демографічної стійкості регіону. Кожен вектор у своєму граничному значенні є радіусом кола, що відповідає еталонному варіанту демографічної ситуації. Вектори піраміди визначають показники, які є критеріями кількісної оцінки рівня демографічного розвитку регіону.

Кількість чинників має бути обмеженою – це необхідно для забезпечення оперативності розробки моделі. В якості висоти піраміди обирається кількісна міра, що підсумовує реальний стан ситуації в регіоні. В такій постановці задачі визначення об'єму піраміди дає змогу охарактеризувати реальний результат демографічного розвитку регіону.

Векторами, які складають основу піраміди, є такі показники: сумарний коефіцієнт народжуваності, середня очікувана тривалість життя при народженні та сальдо зовнішньої міграції. Висотою піраміди обрано кількість населення як узагальнюючий показник, що підсумовує та найбільш яскраво відображає плин демографічних процесів.

Побудова демографічної піраміди здійснюється за допомогою програмного забезпечення КОМПАС-3D LT V10 SP1 [6].

Дорошенко Л.С. у своєму підручнику наводить як найбільш дієві наступні методи демографічного прогнозування: екстраполяційний; аналітичний; метод компонент [3, с.14].

Екстраполяційний метод ґрунтується на середньорічних абсолютних змінах чисельності населення за певний період або на середньорічних темпах росту (приросту) чисельності населення. Передумовою цього методу є припущення, що середньорічний абсолютний ріст (приріст) населення, що мав місце в звітному періоді, збережеться і в прогнозованому.

Тобто для розрахунку перспективної чисельності населення використовують лінійну функцію (1):

$$Ч_t = Ч_0 + \Delta t, \quad (1)$$

де $Ч_t$ і $Ч_0$ – чисельність населення в моменти часу 0 і t ;

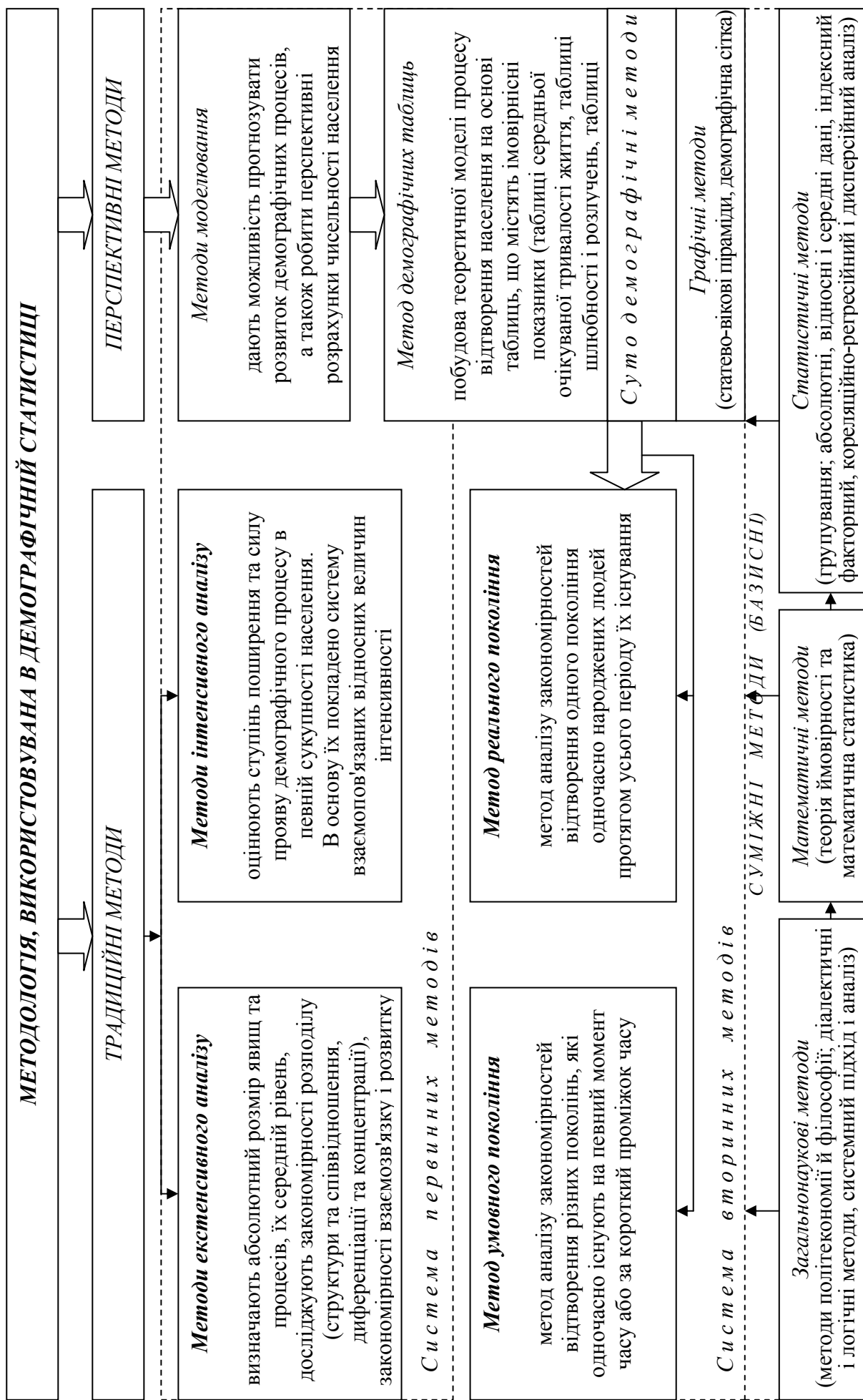

Рис. 1. Характеристика сучасних методів, що використовуються в аналізі демографічних процесів (складено автором за [7, с.8; 8, с.8-11])

Δ – абсолютний середньорічний приріст;

t – час в роках.

На нашу думку, на практиці такий прогноз може здійснюватися не більше ніж на 5 років.

Метод компонент дає змогу розрахувати загальну чисельність населення в перспективі і здійснити його розподіл за статтю і віком. Сутність методу полягає в тому, що чисельність кожної статево-вікової групи щороку переміщується до наступної вікової групи. При чисельність певної вікової групи спрямована на так званий «коефіцієнт доживання» (Кд). Тобто основне методичне завдання полягає в якомого точнішому прогнозуванні динаміки коефіцієнта смертності чоловіків і жінок за однорічними чи п'ятирічними групами. При цьому «коефіцієнт доживання» – це співвідношення між чисельністю населення, яке дожило до наступної вікової групи та його чисельністю в попередній віковій групі, обчислюване за формулою (2):

$$Кд = Ч_{x+1} / Ч_x, \quad (2)$$

де $Ч_{x+1}$ та $Ч_x$ – чисельність населення у вікових групах $x+1$ та x .

Найбільш докладно, на наш погляд, методичні засади демографічного прогнозування проаналізовано в науковій праці колективу авторів Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи під керівництвом Е.М. Лібанової [5, с.64].

Прогнозований процес «переміщення» чисельності населення з однієї вікової групи до іншої здійснюється стільки разів, скільки років складає прогнозований період [5, с.64].

Імовірнісний підхід при обчисленні перспективної чисельності населення за статево-віковими групами, як і більшість детерміністичних методів демографічного прогнозування, використовує когортно-компонентний метод та пересування вікових груп.

При побудові прогнозних моделей типу *ex ante* виходять з припущення про очікувані зміни між факторами. Конкретні числові характеристики таких процесів на перспективу визначаються на основі окремих методів прогнозування (аналізу й екстраполяції динамічних рядів, експертних оцінок, оцінки похибок історичних прогнозів) або їх комбінацією.

Імовірнісний прогноз, на відміну від детерміністичного, задає верхню та нижню межі можливих значень прогнозованих характеристик (народжуваності, смертності, міграцій). Множина прогнозних значень міститься між крайніми показниками загального сценарію. Прогноз обчислюється як серія імовірнісних імітацій можливих змінних. Задана умова нормального розподілу ймовірностей кожного компоненту прогнозу та їх взаємне накладання дають «згущення» імітацій прогнозу, найбільша щільність яких досягається в секторі медіанного значення такого розподілу. Для уникнення суб'єктивної експертної думки в прогнозі обчислюється якомого більша кількість стохастичних імітацій. За умови нормального розподілу ймовірностей і взаємно незалежних сценаріїв окремих компонент прогнозу результатом є «пучок траєкторій», реалізація яких відома з уже обчисленим рівнем імовірності. При цьому найбільш вірогідні варіанти прогнозу будуть розташовуватися в місці «згущення» таких пучків. Це місце, у свою чергу, за прийнятих умов знаходитиметься поблизу медіанного значення. Всі разом варіанти прогнозу покривають область значень, за межі якої з імовірністю 0,95 очікувані параметри демографічного відтворення і, відповідно чисельність і структурні особливості населення України, не вийдуть [5, с.100].

При демографічному прогнозуванні здебільшого передбачається відсутність катастроф протягом прогнозного періоду. З цього припущення випливає умова плавності динаміки змінних. Очевидно, що досягнутий рівень *ex post* (фактичний), *ex ante* (очікуваний) окремого показника впливає на найбільш імовірне значення наступного періоду. Тобто, слід звертати увагу на те, щоб параметри сусідніх календарних років не мали різко відмінних значень. Така умова сприяє звуженню імовірних траєкторій прогнозних показників, проте на практиці не можна покладатись на її однонаправленість. Логічним є узгодження зростання імовірності настання «точки повороту» з періодом зміни демографічних поколінь. Довжина покоління становить значення близько 25–27 років. В демографічному відношенні спостерігається чітко

відмінне за кількістю покоління народжених наприкінці 1990-х років. Наразі невідомі їх репродуктивні настанови. Тому із входженням їх в активний репродуктивний вік (2020 р.) невизначеність прогнозу суттєво зростає. В такому разі доцільно точки імовірного повороту тенденцій узгоджувати з горизонтом прогнозування 2020–2025 рр. чи 2050-2055 рр. [5, с.110].

Метод динамічних рядів базується на припущенні збереження особливостей динаміки окремих змінних прогнозу в майбутньому. Широке використання мають моделі з різними параметрами, зокрема такі як ARIMA (Autoregressive Integrated Moving Average) – авторегресія за плинними середніми. Проблемою цього методу є те, що точність екстраполяції динамічних рядів обернено пропорційна до горизонту прогнозу.

Демографічні процеси характеризуються певною мірою ергодичності. Тому цілком зрозуміло, що невизначеність – суттєва властивість соціальних процесів. Причиною цього є надзвичайна складність, взаємопов'язаність і взаємообумовленість соціально-економічних систем. Спільний вплив кількох чинників (в одно- чи різнонаправлених векторах) може призвести до неочікувано-непрогнозованої реакції процесів відтворення населення. Основними проблемами методу екстраполяції за динамічними рядами є вибір кривої (виду функції) і довжини статистичного ряду даних для апроксимації. Аналітичні можливості функцій обмежені тим, що взаємозв'язки соціально-демографічних процесів є імовірнісними, а не функціональними. Тому наближення кривої певного демографічного процесу до виду математичної функції не свідчить, що дана залежність збережеться і в майбутньому.

У демографічному прогнозуванні, заснованому на використанні математичного імітаційного моделювання, широко вживані логістична та експоненційна функції. Відомо, що логістична крива добре описує як динаміку загальної чисельності населення, так і зміни у рівні народжуваності. Проте, екстраполяція на довготривалий термін часто є не виправданою. Так, логістична функція має обмеження щодо поширення прогнозованої величини. В деяких випадках це дозволяє уникнути хибних оцінок, проте в інших випадках це є перешкодою, оскільки людське суспільство може різко змінювати режим відтворення через зміни в технології чи соціальних факторах. Експоненційна функція також має обмеження: на коротких відрізках вона є близькою до лінійної, проте за певних умов може різко зростати [5, с.114].

Аналіз помилок історичних прогнозів (analysis of historical forecast errors) Одним з підходів до імовірнісного демографічного прогнозування є аналіз ex post минулих прогнозів. Цей підхід вимагає обстеження похибок історичних прогнозів. Аналіз колишніх прогнозів на присутність помилок полягає у встановленні величини і знака відхилення від тренда. Проте, такий підхід подібний до екстраполяції на майбутнє колишніх похибок.

Ще однією проблемою цього підходу є той факт, що нові демографічні прогнози неістотно віддалені від базового прогнозу, тобто він має короткі динамічні ряди. Внаслідок цього він має меншу величину відхилення. Попередні прогнози містять викривлені відомості про сучасні демографічні процеси, тобто з них майже не можливо встановити ступінь відповідності a posteriori. Тому видається доцільним певним чином змінити інтерпретацію підходу до використання похибок історичних прогнозів. Зокрема, дослідник, який використовує цей метод, повинен розібратися, чи були на час розробки аналізованих історичних прогнозів наявними статистичні ознаки проблем, що зумовили подальшу динаміку прогнозованих процесів. Виявлення природи змін явищ, які призвели до зрушень у динаміці демографічних процесів, дає змогу зрозуміти принципи, які сприяють здійсненню точної й обґрунтованої розробки прогнозних гіпотез [5, с.117].

Умовний імовірнісний прогноз (conditional probabilistic forecast) дає можливість об'єднувати переваги імовірнісних прогнозів, зокрема кількісне встановлення невизначеності з вигодами альтернативних сценаріїв, які передбачають чітке пояснення базових прогнозних припущень. Цей вид прогнозу є корисним не тільки для науковців, але й для практичного використання при формуванні демографічної політики. Він дозволяє оцінити подібність детерміністичних варіантів прогнозу з імовірнісним розподілом відповідних характеристик. Основна увага цього підходу зосереджена на імовірних змінах прогнозних характеристик у майбутньому. Умовний імовірнісний прогноз аналізує так звані «jump-off dates», моменти

«зіскоку». Вони також поєднуються з детерміністичними прогнозами, побудованими за принципом «якщо – то». Йдеться про те, що в майбутньому встановлюються критичні точки, досягнення яких за відповідних умов режиму відтворення, може означати необхідність зміни моделі пенсійного чи соціального забезпечення, оподаткування чи заходів демографічної політики тощо. Таким чином, цей вид прогнозу є доповненням до аналізу історичних помилок. Його можна розглядати як аналіз імовірних майбутніх відхилень від прогнозованого раніше тренду. З часом, коли наявні статистичні дані дадуть можливість оцінити, за яким вектором рухається населення, можна буде більш чітко формулювати необхідні заходи демографічної політики [5, с.120].

Ще одним найбільш сучасним і таким, що відповідає найвибагливішим вимогам прогнозів демографічних процесів, є програмний продукт «Spectrum». Це система взаємозв'язаних комп'ютерних модулів для прогнозування та моделювання демографічних і соціально-економічних процесів, пов'язаних із народонаселенням. Кінцева мета прогнозу – обґрунтування управлінських рішень щодо поліпшення політики народонаселення. До програмного продукту входять чотири основні модулі [2]:

1) «Демпродж» – програма для здійснення демографічних прогнозів (чисельності населення, його складу, характеристик демографічних процесів: смертності населення в цілому і немовлят зокрема, народжуваності, середньої очікуваної тривалості життя; міграція);

2) «Фемплен» – програма для прогнозування процесу планування сім'ї (сумарного рівня народжуваності, попередження небажаних і незапланованих народжень, забезпеченості засобами контрацепції та ступеня охоплення ними);

3) «РЕПІД» – програма для прогнозування соціально-економічних наслідків зміни в демографічних процесах та репродуктивному здоров'ї населення.

4) «МПС» – програма для прогнозування наслідків епідемії СНІДу.

Підсумовуючи аналіз методології сучасних досліджень демографічного розвитку, слід зосередити увагу на тому, що всі охарактеризовані вище методи є досить ефективними (у конкретно застосовуваній ситуації), але, на жаль, єдиним суттєвим недоліком вказаних методів прогнозування демографічних змін – висока погрішність отримуваних результатів і значні похибки. Враховуючи той факт, що будь-який прогноз представляє собою модель (наближену до реальності, але все ж таки – модель), доцільно запропонувати проектний метод для прогнозування ситуації в короткостроковій перспективі.

Для застосування «проектного підходу» наразі сформовано всі необхідні передумови:

– демографічні зміни перейшли в ранг регуляторно-управлінської системи, де найважливіша роль сьогодні відводиться демографічному менеджменту як парадигмі, яка має стати надбудовою для забезпечення сталого розвитку будь-якої держави;

– демографічну подію можна розглядати як «подію проекту», при цьому під демографічною подією слід розуміти подію, що відбувається з окремою людиною, проте впливає на зміну чисельності й складу всього населення, відтворення його поколінь. Наприклад, демографічними подіями є факти народження, смерті, укладання шлюбу або його припинення;

– наявність демографічного процесу, який підлягає регуляторно-управлінському впливу з метою його коригування (покращення, підвищення ефективності, стабілізації тощо). Сукупність демографічних подій формує відповідний демографічний процес. При цьому слід пам'ятати, що демографічний процес як процес руху населення може набувати однієї з трьох форм: природний, механічний чи соціальний рух;

– як проект демографічний процес може характеризуватися такими «реквізитами»: горизонтом планування чи прогнозування (початком і кінцем), керівником чи власником (в даному разі виступає держава, суспільство), учасниками (людьми) і широкою ресурсною базою, представленою перш за все трудовими потенціалом країни.

Отже, як проект, демографічний розвиток можна скеровувати у відповідному напрямку, вчасно застосовуючи відповідні стимулюючі чи дестимулюючі заходи.

Тоді сітьова модель представлення проекту демографічних змін в умовах глобалізації може мати вигляд (рис. 2):

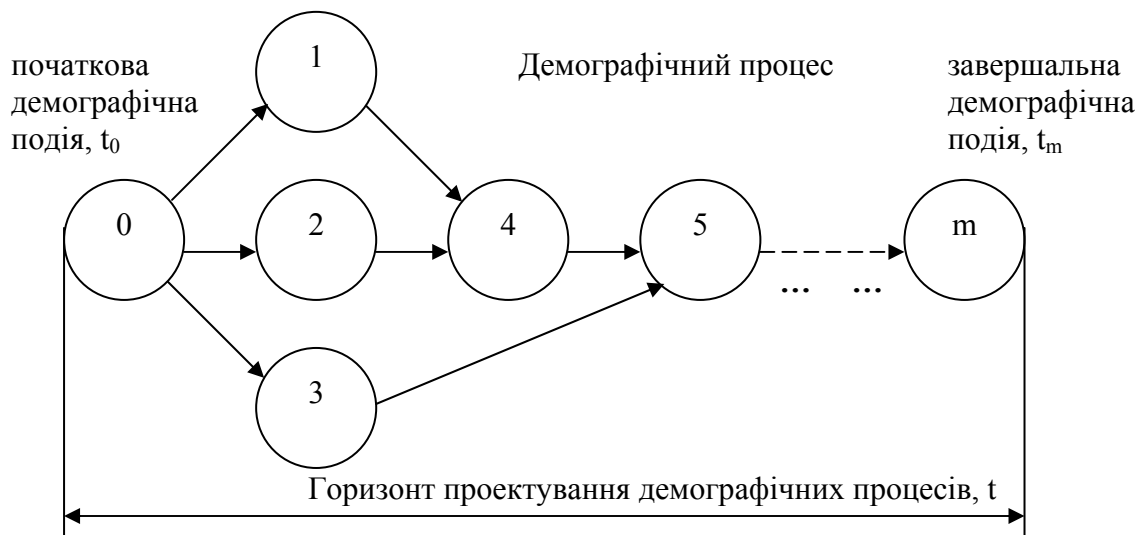

Рис. 2. Сітвova модель демографічного розвитку у «проектному представленні»

Відповідно до теорії сітвovого проектування за переліком демографічних подій, які шляхом комбiнування і взаємообумовленого впливу формують досліджувані демографічні процеси, а відтак – створюють «проект демографічних змін», можливим є розрахунок ранніх і пізніх термінів настання демографічних подій, очікуваної тривалості тієї чи іншої події, а також можливих резервів (для збільшення демографічного потенціалу суспільства). Теорія «демографічного менеджменту» уможливує оптимізацію і створює підґрунтя для побудови регуляторно-управлінського проекту демографічного розвитку на державному, регіональному і локальному рівнях.

Висновки. Формування потужної «демографічної складової» в державі є відображенням її демографічного потенціалу, який, в свою чергу, свідчить про «людський капітал», який є індикатором «соціально-економічної міцності» держави. Але, на наш погляд, є не досить коректним здійснювати прогнозування демографічних змін, адже процес прогнозування, як такий, передбачає ймовірність неточностей, погрiшностей, помилок. Значний перелік проаналізованих в статті сучасних методів прогнозування демографічного розвитку та критерії їх достовірності підтверджують цей факт. Сучасна концепція демографічного менеджменту дає можливість уточнити можливість багатоальтернативного підходу до розгляду можливих наслідків демографічного розвитку (демографічної кризи) чи будь-яких інших змін «людського фактора» як на рівні держави (регіону), так і в умовах міждержавних глобалізації відносин. В цьому разі доцільним буде застосування «проектного підходу» з можливістю поетапного розгляду демографічних змін, їх системного аналізу і можливості своєчасної реакції на них у вигляді реалізації відповідної демографічної політики. Безумовно, сучасні програмні продукти і методи комп'ютерного моделювання суттєво спрощують задачу розрахунків та передбачення наслідків проектування, але не слід забувати, що від керівника проекту (держави), яка, до речі, теж представлена «людським фактором» залежить вектор суспільного розвитку.

Використані джерела:

1. Гендерні аспекти ринку праці в Україні: аналітичний звіт від 23.07.2012 №09/3-27/190 / Виконавці: Н.О. Кобрянська, Н.В. Сокурєнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. ДемПроджо Версія 4. Комп'ютерна програма для складання демографічних прогнозів: Система політичних моделей «Спектрум». – [Інтернет-описание]: Режим доступу: https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:8mYrdF7er4AJ:data.unaids.org/pub/Manual/2007/demproj_2007_ru.pdf+%D0%94%D0%B5%D0%BC%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B6&hl=ru&gl=ua&pid=bl&srcid=ADGEESjfdy1AA1_yBygw6A8AbzYy7XPbdOuNGZ4oK-fdUXHuOGsvvHrzelpBFKXJNwp-JcZUs_a1iyL51HhYIVw432U4D368ws9LwbclJznCQf0aNR9u6Awk0iEGQydoJUXhOwaeyRNe&.

3. Дорошенко Л.С. Демографія: Практикум. – Київ: МАУП, 2007 – 80 с.
4. Економічна активність населення України 2011: Статистичний збірник / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. – К.: Український центр соціальних реформ, 2006. – 138 с.
6. Лук'яненко О.І. Демографічний прогноз як чинник формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону / О.І. Лук'яненко, С.О. Тутова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/kgm_econ/2010_96/staty_96/496-503.pdf.
7. Пальян З.О. Демографічна статистика: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2003. – 132 с.
8. Підгорний А.З. Демографічна статистика : Навчальний посібник / А.З. Підгорний. – Одеса, ОДЕУ, 2010. – 165 с.
9. Чернова Т.В. Экономическая статистика: Учеб. пособие / Т.В. Чернова. – Таганрог: ТРТУ, 1999. – 140 с. – [Интернет-ресурс]. – Режим доступа: <http://www.aup.ru/books/m81/10.htm>.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРІВ ТА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В СОТ

Головко В.В., ст. викладач

Дніпропетровська державна фінансова академія, Україна

Після того як 06.05.2008 р. набрав чинності ратифікований ВРУ «Протокол про приєднання України до Марракеської угоди про створення Світової організації торгівлі» і Україна стала 152-м членом цієї організації суттєво змінилася ситуація для українських товарів й українських підприємств як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку. Членство України у Світової організації торгівлі обов'язково призведе до відтворення в Україні повноцінного конкурентного середовища, що неодмінно потягне за собою зміну загальної структури економіки України та координальну зміну підходів українських підприємств до підвищення власної конкурентоспроможності.

Слід зазначити, що питання конкурентоспроможності українських підприємств є актуальним. Вивченню світового досвіду з цієї проблеми присвячено велику кількість наукових праць вітчизняних та закордонних вчених. Значний внесок у розвиток теоретичних, методологічних, загально методичних основ конкуренції та конкурентоспроможності зробили такі вітчизняні вчені-економісти, як: О.І. Амоша, В.А. Василенко, Н.І. Горбаль, В.І. Гринчуцький, І.З. Должанський, Я.А. Жаліло, Т.О. Загорна, А.П. Наливайко, П.В. Осіпов, Т.І. Ткаченко, Л.С. Шевченко та інші, а також закордонні вчені: Г.Л. Азоев, І.Н. Герчикова, М. Портер, Р. А. Фатхутдинов, А. Ю. Юданов та інші.

Метою статті є аналіз конкурентоспроможності та перспектив розвитку українських підприємств в принципово нових економічних умовах, аналіз причин, що призводять до зниження конкурентоспроможності українських підприємств, визначення найбільш конкурентоспроможних товарів та галузей української економіки, що має особливе значення в умовах відкритого ринку та товарної спеціалізації.

Вступ Україні до СОТ повинен принести в майбутньому (й почав приносити вже сьогодні) нашій країні серйозні переваги. Україна отримала режим найбільшого сприяння у торговельному просторі всіх країн-членів СОТ, зменшилися тарифні та нетарифні обмеження доступу українських товарів на товарні ринки країн-членів СОТ, з'явилася можливість захисту інтересів українських виробників згідно з процедурою торговельних спорів СОТ, забезпечено недискримінаційний транзит товарів та послуг, можливість впливати на газову політику Росії тощо [2–4].

Однак вільний ринок крім безперечних переваг має інший бік. Згідно до основних принципів СОТ, а саме принципів національного режиму та взаємності, українські підприємства потрапляють у жорстоке конкурентне середовище як на світовому, так і на власному ринку. Держава позбавляється можливості безконтрольно впливати на ринок та керувати ним у ручному режимі (до речі, це те, що вона намагається робити зараз на ринку